

Coperta: Silvia Colfescu

Ilustrația copertei: *Mercedesul cu care Reinhard Heydrich se deplasa la momentul atentatului*

Ilustrații: din arhiva Evei Lustigova și din volumele

Jiří Padevět, Pavel Šmejkal, *Anthropoid*,

Editura Academia, Praga, 2016.

Jiří Padevět, *Průvodce protektorátní Prahou*.

Mista - události - lidé, Editura Academia, Praga, 2015.

Redactor: Ioana Avram

Tehnoredactor: Cristina Cantacuzino

Traducerea din limba cehă după ediția

Arnošt Lustig, Případ Marie Navarové, Editura Aleš Čeněk,
Plzeň, 2010

Volum apărut cu sprijinul financiar al Ambasadei Republicii Ceha
la București

Ediția cehă a apărut cu sprijinul financiar al următorilor parteneri:

UniCredit Bank Czech Republic, s.a.

Birou de avocați Jirousek, Skalník, Bernatík & partnarii

EPRAVO.CZ

Biroul de avocați Brož & Sokol & Novák, Biroul de avocați Kříž și

Bělina, Birou de avocați PRK Partners srl., Birou de avocați White &

Case, Biroul de avocați Mikš & Suk, Dr. Poledník Petr

Copyright © Eva Lustigova și Josef Lustig, 2016

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LUSTIG ARNOŠT

Cazul Mariei Navarova / Arnošt Lustig ; trad. de Helliana Ianculescu. - București : Vremea, 2016

ISBN 978-973-645-795-1

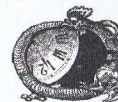
I. Ianculescu, Helliana (trad.)

821.162.3-31=135.1

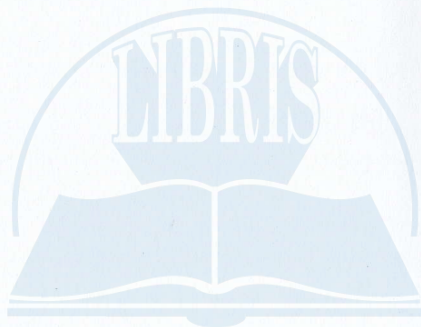
Arnošt Lustig

Cazul Mariei Navarová

Traducere din limba cehă de
Helliana Ianculescu

Editura Vremea
București
2016

*Moralitatea și justiția sunt mamă și fiică.
Cine a spus că o țară fără justiție este un cuib
de tâlhari?*

Prefață

La originea fiecărei cărți stau ursitoarele. La nașterea acestor cărți au fost prezenți oameni fără care ea nu ar fi existat. Sunt oameni cărora vreau să le mulțumesc pentru ajutor și inspirație.

Ideea de a scrie cartea i-a venit la o întrunire a avocaților din țările cehe regelui neîncoronat al avocaților contemporani, prietenului și juristului de excepție care i-a sprijinit în mod dezinteresat pe cei care au avut de suferit în urma războiului, ajutându-i să obțină măcar ceva util în noua lor viață și fiindu-le de multe ori un povătuitor colegial, doctorului în științe juridice Vladimír Jirousek. Apoi se cuvine să mulțumesc profesorului Erich Renner, care, fascinat de cazul Mariei Navarová, de drumul nefast parcurs de ea de la un gest dezinteresat până la pedeapsă, de parcursul acestei femei purtătoare de noroc, dar care a avut parte numai de ghinioane, l-a povestit în articole apărute în presă care se citesc ca un roman palpitant. De o parte, dar nicidecum în spatele cortinei, stă frumoasa Klára Klorencová, care s-a străduit ca această carte să vadă lumina zilei, nu i-a dezamăgit pe sponsori și m-a ajutat prin încurajări, sfaturi și literatură de specialitate.

Și, la urmă, dar nu în ultimul rând mă gândesc la Markéta Mališová, pe care în sinea mea în mod meritat am lăudat-o de nenumărate ori și am ridicat-o la un rang nobiliar fiindcă s-a gândit că în carte ar trebui să fie evocați și avocații evrei deposezați de drepturi, de locuri de muncă, birouri și avere, precum și victimele masacrului în masă al evreilor din Europa, numit în ebraică Szoah (Distrugere).

După cum se vede, scriitorul este prezentat ca unic autor, dar fără ajutorul și grija altora cartea lui nu ar fi putut să apară. Mulțumesc și tuturor celorlalți pe care îi îmbrățișez în gând, le strâng mâna și le sunt recunoscător.

Arnošt Lustig
Praga, ianuarie 2010

Capitolul I

Cazul avocatului Jan Novák, născut în Benešov¹, în ziua de 3 decembrie 1918, la sfârșitul Primului Război Mondial, care a făcut unsprezece milioane de morți, este un caz între multe altele. S-au adunat în el poveștile multor oameni cu cele mai diferite temperamente și uneori avea impresia că era o pâlnie sau o sită prin care acestea se pierdeau în uitare ori, dimpotrivă, se întipăreau în memorie. Ele i-au format caracterul și, deoarece firea lui era un amestec de dezinvoltură și simț de răspundere, ambiție și grijă față de ceilalți, și-a adus aminte de întâmplări din viața lui. În timp și-a deschis propriul său birou de avocatură, de care era mândru, deși a rămas un om modest. A trăit singur, a avut mai multe prietene și era mulțumit de locuința lui din Praga, unde se mutase după terminarea studiilor la Benešov, locuință formată dintr-o cameră unde își primea clienții, din așa-numita încăpere de serviciu în care dormea și din bucătărie. Nu se bucura de o mare celebritate, dar la Facultatea de Drept era o personalitate cunoscută, fiind invitat să țină cursuri pentru studenții începători și să editeze Buletinul instituției, astfel încât se poate afirma că în general era o persoană informată. În viața lui nu s-au petrecut tragedii, mama și tatăl lui s-au prăpădit înainte ca el să fi împlinit treizeci de ani și se obișnuise cu gândul că în cea mai mare parte din viața sa omul este singur, atât pe plan exterior cât și pe plan interior. Respecta principiul bunicului Emil din partea ta-

¹ Benešov, oraș la circa 40 km sud-est de Praga, atestat din secolul al XIII-lea.

tălui, care susținea că în viață era valabilă regula că nimeni nu trebuia subestimat ori supraapreciat. Iubea concepția vechilor greci despre modul în care trebuie apreciat un om. Despre ce trebuia să creadă el despre sine și ceilalți despre el. În legătură cu ce avea, în măsura în care fusese dobândit pe cale legală. Cunoștea concepția romanilor și jurisdicția lor. La acestea adăuga înțelepciunea celui mai vechi iudaism, potrivit căruia un om înseamnă și distanța de la inimă la buzunar și perioada de timp cât poate să țină supărarea pe cineva. Dacă mai adăuga și principiul de bază al creștinismului, potrivit căruia iertarea este o punte către înțelegerea și conviețuirea între oameni, îi era suficient decalogul în care scrie să nu ucizi și să nu depui mărturie falsă. Dintre toate dosarele pe care le-a avut, cel mai important a fost pentru el cazul Mariei Navarová, soția medicului de penitenciar Oldřich Navara, o femeie din Benešov, în vârstă de patruzeci și patru de ani în ziua în care și-a întâlnit destinul: 27 mai 1942, Aștepta în stația tramvaiului numărul 3, căci se ducea la pădurarul Douděra, o rudă apropiată, ca să se aprovizioneze. Nu era pentru întâia oară. În Protectorat² domnea lipsa de alimente. Era ora zece și jumătate, tramvaiul numărul 3 tocmai cobora spre curba din Kobylisi, când strada a fost zguduită de o detonație puternică.

Tramvaiul a frânat brusc și s-a oprit. Vatmanul a strigat: „Culcat”.

Oamenii au încremenit fără să facă nicio mișcare. În afară de Marie Navarová.

A fost o zi fatală și pentru guvernatorul Protectoratului, generalul de poliție Reinhard Heydrich, asupra căruia doi parașutiști din Anglia au comis un atentat.

La prima întâlnire cu avocatul Jan Novák, Marie Navarová i-a povestit, iar el a consemnat sub formă de protocol ceea ce s-a întâmplat în ziua respectivă. Din stația de tramvai s-a

² Între 1939 și 1945, teritoriul Cehiei și al Moraviei de astăzi a avut statut de protectorat al celui de-al treilea Reich, sub numele de Protectoratul Boemiei și Moraviei.

grăbit spre mașina avariată și acolo și-a dat seama că omul rănit, îmbrăcat în uniformă, era Heydrich. În timp ce unul dintre atentatori și șoferul generalului erau antrenați într-un schimb de focuri, s-a ascuns în spatele mașinii. De aici i-a văzut pe cei doi atentatori. Cel care aruncase bomba, Jan Kubiš, era un bărbat blond și robust. Celălalt, care trăgea cu pistolul, Jan Gabčík, era mic de statură și avea părul negru. Heydrich se ținea de șoldul din care curgea un firicel subțire de sânge, ce trecea prin uniformă. A rostit cu greutate: „*Wagen!*”³. Imediat, Marie Navarová a început să oprească mașinile care treceau pe lângă ei. Șoferul primei mașini nu a oprit. Era, după cum a observat, o camionetă Škoda cu tavan decapotabil de culoare verde intens. A reușit să oprească abia a doua mașină, o camionetă a firmei Holan.

Jan Novák își lua notițe. Bănuia ce avea să urmeze.

– Ce v-a îndemnat să vă grăbiți ca să-i acordați ajutor? o întrebă Jan Novák.

– Sunt de profesie infirmieră, răspunse ea. Mi-am urmat instinctul, am fost pregătită pentru asta.

După ce s-a urcat în camioneta firmei de expediții Holan, Heydrich a început să repete: „*Meine Mappe*”⁴. Pe moment nu a înțeles la ce se referea.

Jan Novák se străduia să se înarmeze cu răbdare, calitate strict necesară a avocaților.

Nu trebuia subestimat nici un detaliu. Trebuia să țină seama și de starea interioară de nepătruns a clientului.

În fața lui se desfășura o întâmplare care avea să-l marcheze. Fiecare avocat visează să aibă un caz mare. Există o mulțime de cărți, filme și piese de teatru care evocă povești remarcabile în care puterea, manipularea, dragostea și greșelile oamenilor care în sinea lor se consideră semizei, dacă nu chiar

³ (germ.) O mașină!

⁴ (germ.) Servieta mea.

zei, se combină cu crima și pedeapsa. Ele se petrec pe cele mai îndepărtate meridiane, paralele și continente.

Presimțea implicațiile fatale ale acestui caz și nu îndrăzneă să se gândească unde îl vor conduce pe el ori pe Marie Navarová și mai apoi pe soțul ei.

– Nu cunosc limba germană așa încât la început nu am înțeles ce voia domnul general, a spus ea. Apoi a adăugat: După o clipă am priceput că cerea servieta.

După ce s-a îndepărtat mașina în care a urcat guvernatorul Protectoratului (ajutorul de șofer stătea în spate, iar generalul s-a așezat cu greu lângă șofer), Marie Navarová și-a dat seama cât de nervoasă era. Tot corpul îi tremura. A mers două stații pe jos în direcția podului. Dar până la urmă s-a hotărât să urce în tramvaiul următor, continuându-și drumul până la unchiul ei, care locuia în Větrušice.

Acasă s-a întors abia spre seară. Unchiului nu i-a spus nimic. Îi părea bine că nu citise nimic pe chipul ei. A întrebat-o ce mai era nou, ce făcea soțul ei Oldřich, dacă își căuta de lucru și i-a oferit un pahar cu lapte sau vin; a preferat vinul roșu și o felie de pâine cu untură și jumări de porc pe care le prăjise chiar unchiul ei.

Mâncarea și lipsa lui de griji au liniștit-o. Aparent, viața mergea înainte.

Totul părea că e în ordine până când unchiul a deschis radioul și din comunicatul care tocmai se transmitea au aflat că avusese loc o tentativă de atentat asupra generalului de poliție Heydrich, locțiitorul lui Adolf Hitler și confidentul său personal din Praga. Poliția germană, armata și funcționarii civili erau în stare de alertă maximă. Era căutată o femeie care acordase primul ajutor generalului și erau comunicate semnalele ei. Unchiul nu și-a dat seama de nimic. Marie Navarová începu să tremure. Pentru numele lui Dumnezeu, ce se va întâmpla mai departe?

Destinul? Era vorba de destin. S-a închis în sine.

După cum Jan Novák a aflat mai târziu, seara i-a povestit soțului tot ce s-a întâmplat.

– Nefericito, îmi dau seama în ce ai intrat. Va trebui să ne bazăm pe noroc. Am ascultat radioul. Toată ziua au transmis apeluri că trebuie să te prezinți. Ești descrisă ca o nemțoaică blondă. După comunicatele de la radio, nu ai de ce să te temi.

– Ce o să facem?

– Mă gândesc la asta de la ora douăsprezece. Vatmanul tramvaiului este o cunoștință. Îl cheamă Toník Vendulka. O cunosc și pe nevasta lui. M-a căutat. A văzut totul și își amintește clar fiecare detaliu.

Din expresia de pe chipul soțului și-a dat seama că e îngrozit.

– Nu ai de ce să te temi, i-a zis, deși nici chiar ea nu credea în ce spunea.

– Să te prezinți este foarte riscant, i-a răspuns el, cu toate că știa că va trebui să facă acest lucru neapărat.

În sinea lui se gândea că la fel de riscant era să nu se prezinte. Să depui mărturie și eventual să faci o descriere a atentatorilor era la fel de periculos și totodată putea fi considerat și un act de înaltă trădare. Era o crimă să ucizi un tiran?

A doua zi s-a dus să se sfătuiască cu o cunoștință a lui. Era Pavel Soppa, comandantul închisorii Gestapoului din Pankrác.

– Trebuie să stăm de vorbă, i-a spus aspru comandantul penitenciarului. O să o ducem pe soția ta la palatul Petschek.

– Așteaptă jos, a replicat doctorul Navara.

Au interogat-o patru ore zece membri ai Gestapoului.

– Faceți-ne un desen, i-a propus unul dintre ei.

A creionat o schiță de situație a locului atentatului și le-a povestit tot ceea ce ulterior a fost nevoită să repete de nenumărate ori.

Jan Novák cunoștea desigur tot ce se întâmpla în Protectorat. Poliția și armata făceau percheziții în fiecare apartament, cotrobăiau prin încăperi, bucătării, toalete, luminatoare, curți și garaje, grajduri și spălătorii, întindeau plase prin care ni-
meni nu ar fi reușit să treacă.

Organele de poliție somau, promiteau o recompensă de până la zece milioane de coroane și garantau că nimeni nu va fi pedepsit dacă va pune Gestapoul pe o pistă care să conducă la arestarea atentatorilor. Ziarele erau pline de editoriale scrise de niște cehi lași în care era exprimată repulsia față de atentat și de autorii lui, aversiunea față de guvernul în exil al doctorului Beneš și cu promisiuni de loialitate ale unor cetățeni cehi și moravieni cumpătați și înțelepți.

Era vorba despre un omor, o trădare și o chemare la dreptate potrivit legilor Reichului și ale Protectoratului.

Se analiză pe sine însuși. Era de acord cu atentatul? Protectoratul fabrica pentru armata germană bilioane de cartușe, tancuri, avioane, locomotive. Protectoratul era mina de aur care producerea armament pentru Reichul german.

Pentru o adeziune, chiar dacă indirectă, persoanele condamnate de tribunalele militare ajungeau imediat sub secure. În fiecare zi creștea numărul morților afișați. Hitler nu era doar furios. Voia să radă Praga de pe fața pământului? Asta își doreau cehii?

Poporul se cutremura de spaimă. Cetățenii obișnuiți, funcționarii, muncitorii, foștii soldați și ofițeri, învățătorii, profesorii universitari, elita poporului. Copiii și tinerii.

Pentru guvernul din exil⁵ era important să îi convingă pe amfitrionii lui, adică pe puterile occidentale, că nu era de acord cu subjugarea colonială și cu exploatarea țării și a populației și să dea dovadă de simpatie față de democrațiile occidentale.

⁵ Comitetul Cehoslovac de Eliberare Națională creat de Edvard Beneš în octombrie 1939, în timpul exilului la Londra, a fost recunoscut definitiv la 18 iulie 1941 de Marea Britanie și URSS ca guvern cehoslovac în exil, Edvard Beneš fiind președinte. Edvard Beneš a fost ministru de Externe al Cehoslovaciei din 1918 până în 1935, în zece guverne succesive. În martie 1939 a plecat în exil la Londra, de unde a trimis o notă de protest împotriva ocupației germane. A devenit liderul mișcării de rezistență cehoslovacă din străinătate. S-a întors în Cehia în primavara lui 1945.

Oamenii din partea locului tremurau de frică pentru soarta lor. Heydrich voise să-i ucidă pe toți evreii și imediat apoi pe cehi, polonezi, ucraineni și ruși, voise să depopuleze spațiul cuprins între Golful Biscaya și poalele munților Ural pentru ca la început să încapă acolo două sute de milioane de germani, iar mai târziu cinci sute de milioane de germani, adică atât cât ar fi trebuit să numere viitoarea Germanie.

Patrurile controlau toate casele, locuințele, curțile, sediile ziarelor și ale radioului, iar organizațiile autorizate îndemneau non stop populația să dea dovadă de loialitate și să colaboreze.

Se spunea că era în joc însăși existența poporului ceh.

Se auzise că Hitler era înfuriat și de neînduplecat. Cehii urmau să aibă același tratament cu evreii, la extrema planurilor sale. La colțurile străzilor urmau să fie așezate tunuri care să tragă în orice grup de oameni.

Nimeni nu mai trebuia să comenteze semnificația acestor măsuri.

La sfatul doctorului Grospič, un prieten al soțului ei, nu a prezentat nici cea mai mică descriere a atentatorilor. Astfel, a provocat primele îndoieli și suspiciuni printre cei zece anchetatori ai Gestapoului.

Așa și-a închipuit Jan Novák.

– Nu le-ai prezentat semnamentele atentatorilor? Ce le-ai spus anchetatorilor de la Gestapo?

– M-am scuzat, invocând motivul că sunt mioapă.

– Și?...

– Că am acordat îngrijiri rănitului Heydrich.

Mai târziu, la morgă, nu a identificat cadavrul niciunuia dintre atentatori.

Îi era frică de Gestapo. Erau cunoscute metodele lui și faptul că uneori îi obliga pe cei anchetați să mărturisească fapte pe care nu le comiseseră în viața lor.

Auzise că unii deținuți erau obligați să lingă closetele. Nu știa că erau obligați să îmbrace veste din oțel astfel încât puteau fi bătuți fără să aibă urme vizibile, dar în schimb le erau